

2005
Folkminnesarkivet

2005

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

DRLARNA

2005

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Allmänna styrelsehandlingar

vid

Årens förtäryskade

1919-20.

Publiceringstatten förbehålles.

III

(32 sid)

Register. Sid 55

2005

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Appteckning av
Karin Gustaf Hansson.

Winnäs
Går

Öfver Herre sagdsman

2005

Saggen om Tjuvskolmen i Sällgan.

I Gudskalken i Sällgan ligger en kolme, som kallas Tjuvskolmen. En saggen följder, att koln vässe blivit stensladd på nämnda kolme. En man en tiden underdöknings på den samma, skott man snart sinna stämningas efter manmikelsen. Chunnerna finnas dock icke mycket kvar utars dessa; en del har blivit bortförda av samtlase, som besökt kolmen, och öfverstaden är mest förstörd av kolens föroamde sand. En av mina saggsman, som varit fiskare och höst jagmen, berättar vid en sammaning på kolmen att under 1800-talet, och var i början av 1880-talet, och

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Jamm då jag ställde, där
sternarna voro utkom diktas-
sade, jag och ocklydligt språk
manniskoklock. Han hade
icke tid jag sig att underöfva
närmare, men några personer
som voro dit senare, kunna
vid närmare underöfning
den fullständiga människo-
skicket.

Sagden följis, att en
vaktbudska gick i skogen väder
om Svandal och vaktat sina kull-
ar. Hon hade då blivit över-
fallen av sju vovvar, som ta-
gill och slagat hennes bröst-
ka, bundit vaktbudsken samt
tagit henne till fånga och re-
dat valföra sig mot henne.
Hos löfte att hon skulle gå hem
och skaffa dem mat och drän-

2005 3

27

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

-min, fick hon bli fri för att
gå hem och hämta det, hon
utlovat. När hon kom tillbaka
sa, hade honutom det hon lo-
vat även en halmkärra, som
hon släpade efter sig. Då hon
kom fram till svärarna, bred-
de hon ut halmkärran på mar-
ken, dunkade upp maten och
brännvinet därpå och stö-
dem att hålla till godo. Me-
dan de förslogade sig, skul-
de hon underhålla med musik-
genom att spela på valthar-
net eller "styggar", som det ock-
så kallas. Men valthickan
hade medan hon varit hem,
södat upp folk för att gripa
svärarna och underhållet de upp-
sägade karlarna, när de skul-
de öppninga fram och överfalla

H.

1895

dem. Prövarna skulle först få
svara sig riktigt fulla. När
detta var gjort, skulle man
genom att spela på "höjsten"
ge sina merckspåren och kretsen
att spela fram och övermulla
dem. De skulle därvid följa
det spår den släpande halm-
kärran lämnat efter sig. Den
skott utspårade planen gredt
efter betraktning. Prövarna be-
ro lätt öfvermulate, med un-
dantag av en, som tyckades
fly, samt förda ut till näm-
da holme, där de blev stema-
de utan förbermunde. De ha-
de därvid bundna fått stå
och se sina kamrater stura de-
mali en och en, och säga för-
följts att de ropat: "Stämig
först, stämig först!"

Den visä, som kalladtlan och -
lade i "hösten" till tecken
af de uppbådade, lever ännu
kvar hos folket i Aarkten
och tydes sålunda:
"Stiller stora

hota man i skogen
gränsken bändu den
stjällkuna a stungen den
småttä sprung tangt bostes mark
a mig vill den äg säga bost.

LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

År nummer 147 sidning 1: "Barnet" nr 1916.

2003

Upplysningarna
Stenodor Sammel
Rissudalen
Årskostens län
Efter flera söksman

UNIVERSITETS
BOKMÅNINGSKIV

7.
dyuret utan att slå det med vetelöst eller
skjuta det.

Det berättas, att man i en gård slaktat en krake två gånger. När man slaktat den första gången och tappat blodet ur krakens lämnade man den ofädd i la-
sardagsförestugan. När man kom bäst
ut på gatt, som var tillagad av krakens
och blod, fick man se samma krake två
runt gården. Detta väckte naturligtvis
en stor förvåning. Det blev nu en spänning
till det faktet efter krakens, innan den åter för-
passades till de välla jaktmarkerna.

Nid slakt hade kvinnorna myskret att
göra. De tvättade dyrets inälvor och la-
gade sedan blodkror och "kröror" av mål-
värma. Innan man började tillverka

dessa kröror och kröror, varvades någon
 fört till granngården att låna mätt
 mönster. Man ansåg, att det var en stor
 betydelse att vara någon vid detta till-

9.

Yulehelgen

Yulem var en mycket angenäm högtid i gamla tiden. Då skulle allt ordtimmernas rikligt smygt och stättigt, ty det var ordets mest största helg. Men arbetade ihärdigt med prydnader, som tillverkades av ragholm, såsom halmbromor, halmsolar och dylikt. Glämsk stöddes på godset, detta till minne av halmen i krubban, där Frälsaren föddes. Ströarna, som flötades av halmen skulle vara en efterbild av Kristus i tornen som inför översteprästen. Glämsk solarna häntydde på Kristi förklaring.

På yulemorgonen skulle man stiga upp tidigt för att taga emot helgen med glädje och stöt. När man skulle till besöksgården på yulemorgonen, tog man ett talqvis med sig. Strimföket tänkte som så: "När är det jul; även krona"

2005

10

behöva bättre lys. Men annars gick
man i badgården med långa stickor,
som man höll fast med tänderna.

Stickorna brunnit, och elden flamma-
de. Det var ett färdigt lys, helst i his-
ladan, men det brände smöls ytterst
sällan, att en eldaräda intriäppade.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

För lysets skull. Snommien i badgår-
den på julkvällen gick man fram
till varje ko och önskaade henne god
jul, och korna skulle även få var sin
brödkraka vid julhälsningen. Brödet
gingo de i stället för den vanliga halv-
knippen, som korna annars skulle ha
som bärare morgon. Sen gav man åt kor-
na ett stort fat päring av malt och
rågmjöl, som skulle föreställa julgröt.
Även hästarna fingo korna, att de var
skall jul. De fingo både bröd, korn, havre och
villorhackelse m m. När allt var färdigt i
stallet och badgården, så skulle var och

en ordina sig för julottan. Sjönman man
kastade till kyrkan, skulle man äta duk-
tigt av det goda man hade, ja, även
ta sig en sup och smaka julölet. Om
man vägrade att ta sig en sup,
skånades han med troll och julbum-
den. Man sade: "Sär du ej en mulle,
blir du förtrolad eller uppräta om jul-
hundarna." Sjönman tog man med
sig på kyrkförden. Detta skulle förtäras
med stora ingångar. När man överna-
tog ritottan, styrdes förden hem mycket
svårt. Det första man förtörde var öl
och brännvin. Den utdelades till var
och en hans proportion, som bestod av
en limpa, en jullock eller gris och en
lura stor klich. smör, ja även en ost.
Sill sist blev det ett riktigt dryckeslag,
och innan detta var slut, vare alla så
fulla, att de somnade på prästen eller
blens riktigt illamående efter svaret.

Myriöret

Myriöret firade man på många olika sätt. För det första skulle myriörarna anordnas. Det var vanligt att smälta tenn eller bly på myriörarna. Tennet smältes i en skrapa eller dylikt, och sedan tennet var smält, skulle det slås i kallt vatten. I vattenet formades det till allmogens egendomliga figurer. Sen tog man upp det stelnade tennet ur vattenet, och så ställes en lampas med skarpt sken bakom tennfiguren. Därigenom blev det en skuggbild, och efter bilden uttogs man de olika handlingarna, som skulle komma att inträffa under det nya året. Det kunde också ibland gå i uppfyllelse, vad man uttogs om dessa tennfigurer.

Stora andra seder voro förbindna med myriöret. Man måste sliga upp

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

tråkigt på nyårsdagen för att lys-
na på när det nya året knäckte i
hans och hönns. "Bland annat, som före-
kom, var att gå ut om nyårsnatten
och se på de sköna fjerr, som vanligt
de rite på nyårsnatten. Folket trodde
att när man var krisk och sig på
nyårsdagen, skulle det vara lika-
dant varje morgon hela året om. För-
sändningarna om nyårsnatten ovän-
ligt hålla, tänkte man: "Nu blir det
ovärdigt och övertygligt att leva året i-
genom. Ibland vi hålla ut med det!
Folket trodde, att de sagt fjerr, som
vara så vackra, att det ej fanns ana-
den till dem. Sedan människorna
vara så nidskrifliga, hände det ibland,
att några ynglingar skådade sig i rita-
skåder och skånade människorna på ny-
årsnatten utom att tänka efter, vil-
ket dunt skönt de hade för sig.

stapelerna. Han blev då i liden över den
obehagliga smörjan och började sprika
och svära om alla krafter, så att värd
folket vaknade vid det förhålliga över-
sendet och bullret. Som straff för sitt
bullande fick han sparken av både
fästman och gårdspolket; i alla fall en
soregen olycka.

År bland hände det, att friaren åkte
till sin fästmo. Om han lämnade
slåden på gården, så skulle den smör-
jas väl med tjära.

Släderna skulle man komma för
friaren, så att när han skulle hem,
var det mycket kunnligt för honom
att återfinna sina slädespårar. Ja i-
bland måste han fara hem utan att
ha några vidare kläder på sig, om han
ej vågade att få låna några. Men
han lärde, hur det kändes för den
stadfars friaren. —

Kallt vatten brukade man kasta på priaren, när han låg. Men helst passades tillfallet, när han kom ut och skulle hem från sin fåstnös. Det hjälpte ej; fastän han bad innerligt. Han fick sin bröddurusch, som kanske inte var så behaglig.

Ofta brukade man ställa en så, full med vatten under fötstret, när man visste, att priaren gjorde sina besök genom fötstret. När han skulle ut ropade han i vaktensom, så att bloderna blev röta. Även ställes en korg med dumpra vägen, där han skulle gå fram. Det var stähr-klart, att dumet fastnade i bloderna. Det såg ganska tvekligt ut; han liknade illand men fögel än manni-ska.

Att korg till, vilket kanske var det allra-vändigaste, var att röra

19.

1874

Boskapens

När boskapen på våren skulle ut
gå på bete första gången, så gjorde man
många slags tecken vilka troddes skyd-
da boskapen för onda makter och troll-
dom. Först och främst skulle det stry-
kas ett kors med tjära på nosen av var-
je ko. Detta kors skulle skyddas för bett
av ormar och andra farliga djur. Kor-
set skulle även tjänstgöra som kryptol-
da för det nya prästet. Den skulle var-
je ko ha en kringla på, som man kring-
lat tidigt på prästmorgonen. Även ten-
des en brasa av tjärhaltiga tallstämbar
på en plåt framför ladugårdsdörren.
På en delta betade, ut jag ej. Ett jän-
spett brukade man lägga under dör-
ren, detta för att djuren ej skulle sprada
sina fötter på betesmarkerna om
sommaren.

2003

20

20.

Årets största högtid.

Den förste november var årets största helg, egentligen kallad skördfest. Där skulle man fästa riktigt till högtidens vara, och övermyllades gäster i myckenhet.

Först och främst skulle man brygga och baka för festen. Stora kaggar bryggdes fulla med öl och brannvin, och det bakades stora vetebröder, som man kallade för "Allhelgonbröden". Man förberedde sig

och under flera veckor för den instundande helgen; råghalm ströddes på golvet och tjänstgörelse i stället för de i våra dagar bekända matorna.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Det berättas, att än i våra dagar finns platser i sydöstra Finland, i Sveriges län, där folket biberhäller sin gamla kultur och sina gamla seder och bruk.

Man blir nästan förvånad, när man hör, att det finns folk, som ännu i våra

degar begagnar halmt på golv, men i alla fall är förhållandet verkligt så i

med nämnda trakt. Om det är så, så är det en god förtäring. Sten började även huskon-
den härt vara med. Sten språkade en spilt-
st. Det är en god förtäring.

Detta är en god förtäring. Sten började även huskon-
den härt vara med. Sten språkade en spilt-
st. Det är en god förtäring.

Detta är en god förtäring. Sten började även huskon-
den härt vara med. Sten språkade en spilt-
st. Det är en god förtäring.

Detta är en god förtäring. Sten började även huskon-
den härt vara med. Sten språkade en spilt-
st. Det är en god förtäring.

Detta är en god förtäring. Sten började även huskon-
den härt vara med. Sten språkade en spilt-
st. Det är en god förtäring.

Detta är en god förtäring. Sten började även huskon-
den härt vara med. Sten språkade en spilt-
st. Det är en god förtäring.

Detta är en god förtäring. Sten började även huskon-
den härt vara med. Sten språkade en spilt-
st. Det är en god förtäring.

torren, ty helgonen skulle bilda strax efter
dem. När allt var ordnat i kistan, öppna-
des dörren på dörnt, så att allhelgonen
skulle komma framman in. Därefter tog
husbonden eller dränggen en färgplätt.
I handen och sprang runt byggnaden
så somt slog plåten med en sten eller
färdit och såda: "Allhelgonen, allhelgo-
nen, var vänliga kom och buda med
oss!" Sen ton minuter senare skulle gärd-
folket och gästerna infinna sig i kistan.
När kinfte som så: "Nu ha väl helgonen
trättat sig, och reatret som står i hvitt
bänkarna är heligt. Sät om oss skynd-
somt trätta oss. Sedan värdfolket och
gästerna badat, skulle koralen börja på
allan. Bordet ställes mitt på golvet, och
på båda sidorna om bordet placerades sto-
rva bänkar. På bänkarna satte sig gästerna.
Husbonden satte sig på högsetet vid ändan
var bordet. När gästerna och värdfolket

intagat sina plåtes omkring bordet, var-
verades var och en sin stora brännugg, som
sigande s: a en halv romma, full med
brännvin. Efter brännvinet serverades
natten av kött, kokt lax, romar och pröskor
av blodet, som tillvaratagits under skak-
ten, ty man hade skakat för i tiotal
och två nätter till festen. Sedan serve-
rades rompryggröt, som var kokad av
nyökr och romrygderna ping men
annars kokades av rygn och natten. Till
efterrätt bjöds det på fil, som var så
tyoga, att man kunde ta en sked full
med fil, utan att prögen fylldes igen.
Därpå serverades romkroppet med en so-
sarebit per man.

När alla ätit sig mätta, tog gulbar-
na en rast för sömning och promenad,
och svimfolken insprutade lodugan-
den och morgondryggnaden m. m.
Strax efter rasten ställdes stora krogar

Första maj.

P. ecc. Första maj skulle firas med präktiga eldar. Noan släpade flera stycken tjärtunnor, nästan fulla med tjära, uppr på ett berg eller till en nalle vid åvströmmen, där de skulle antändas. Noan kom tänja, vilken härto brasa det rymtost och var tjärtunnorna. ^{9^{te}} Det delta tillfälle sängas några förtändbara vingar, och helst skulle det även vara missa till. Denna sed lever ännu i vissa dagar nästan över hela landet. Jag har själv med stor ivrig väntat på denna höll. Där kunna äro nättarna gamla lysa vid den tiden av året. Unga och gamla brukade somnas bring brasa till majroddar, och man höll på att bränna elden ända till kl. 3 på morgonen. Innan man skildes åt utbringades ett av trefaldigt "hurra" ät följt "leve!" som völkornstjals-

2003

26

2/6

ming för den härliga vintern. Om första maj hette det: "är det vackert väder med klart solken den första maj, så njöta bara riktigt bra om sommaren. "Spill det är var vackert väder, så var man riktigt ängsig. Det finns folk, som är idag tror, att första majväder och njötningen ska i förbindelse med varandra.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

103

2005

Uppskriftningen är o

Ellen Ahnman
Årmland

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Mara

2005
Sovetskaya

27

27

Det var en gång, då min mors
mormor var i sjukstugan (en s. h. skvall-
brunn) och mätte. Men gick och tack
sig att veta, ty brannen skulle mig
gläda, så att man bara skulle fylla
på, när det gick bra. När man
gick och sov i rummet, var det som
heltidigt var en natt, som sedan, att
den skulle vara, för det gick bra.
Det var förskolan. Jag var i världen
fanns det sådana vid brannerna.

Peredel av

Margit Ahman

år 1857 i Ahmanlands by,

Mera

Skogstället.

Det var på 1850-talet, som en
 gubbe tillsammans med sin son var
 i jaktstämman och högg vid en vinter.
 De trädde där på jaktstämman alldeles
 tillsammans. En brall vidan de lagt
 sig, fingo de bra utgång i skogen.
 De gingo därpå upp och ned i
 allt det efter, som det var, och där
 såg de ingen. De fortsatte de, all
 det var nödmedel, som högg ned.

Snällhet av

Pull Om Olsson

1788 den 19/7 1837 i

Almlands by,

Mora.

Den skotslands skolan.

Det var en gubbe, så vilken
 en skata opppe i ett hus, skotade
 sig i morgon, då han kom ut på gatan.
 Till slut kom han ej. Han

hela det, som besigtigt allt skola på -
 Lunds Universitet
 Folkminnesarkiv

En morgon, när han som varit
 till och skatade, gick gubben in
 i skolan och påstod genom en kvinna
 som kunde ha skolat skolan. Skolans
 skola hade ej skolan. Men i en
 god två långt därifrån skick en
 gammal till och kom på i skolan på
 gubben. Skolans skola kom i skolan,
 så att han skolan, så långt som kunde,
 gick på och skola.

Skolans av Skolan
 född 1857 i Skotslands län,

Mina

Det "basta out" som man förmodar för mig!

Man smälter hem eller sky är
 gången och håller det i hållt hatten.
 Sedan bestar man en uttining och
 speltan du gången i vattnet som
 himmel slagits uti ande det man
 säger: "Ja, du på allt out!" Sedan
 bestar man det timmarna konststicker
 i samma vatten. Sedan klippas en
 del av alla kläder, man kan på
 kroppen, lika nu är meglarerna och
 håll i om det. Sedan ställer man
 ut allammans. Sedan gör man, på
 att man är framme vid en bröskag
 pottis på 1/2 på vatten, vände sig all
 del till vänstman man frammit, och
 så bestas vattnet med allt detta i
 kokat när vänstra allra under
 man och man säger: "Gag vil du gör
 för mitt, och du får stils igen." "

1830

2005
Register

Pⁿ
Laguerre on Fireworkboxes & Figures. 1.
Sheet 6.
Fuller's eye 9.
Meyer's 13.
specie 15.
Bohrer's 19.
Sheet printed by Götting 20.
Orator's way 25.
Orator's way 27.
Meyer's 28.
Gaul's portrait of the poet 29.
Att. sheets, set, on account of 30.
the night

1144